

Яковенко Марія Валеріївна,
студентка 4-го курсу
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
Воробей Олена Вячеславівна,
професор кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗМІНИ ОЗНАК ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДИНИ

Слід зазначити, що ототожнення особи за ознаками її зовнішності потребує врахування всіх факторів, які впливають на її зміну. Закономірності розвитку і змін зовнішності людини виявляються у ряді фізіологічних, генетичних та психологічних аспектів, що дозволяють ідентифікувати особу протягом тривалих періодів часу. Спочатку варто зазначити, що елементи зовнішності, які мають кісткову основу, наприклад, форма носа чи очей, залишаються стабільними протягом багатьох років, роблячи їх ключовими для ідентифікації. Проте ознаки, які не мають кісткової основи, змінюються поступово з віком за певними фазами розвитку організму. Ці фази характеризуються напрямком та динамікою зміни, наприклад, поява та розвиток зморшок на шкірі.

Швидкість змін різних ознак зовнішності може варіюватись, але деякі ознаки можуть залишатися майже незмінними з одного вікового періоду до іншого, що дозволяє ефективно використовувати їх для ідентифікації, особливо в молодому віці. Зростання та збільшення ознак зовнішності спостерігаються з молодості (20 років) до зрілості (25-45 років), тоді як зменшення їх характерне для старості.

Крім того, важливо враховувати межі ідентифікаційного періоду, які можуть варіюватися залежно від етапів розвитку особи. Ідентифікаційні періоди в дитинстві та юності зазвичай коротші, ніж у зрілому віці.

Види змін в зовнішності розділяються на природні (пов'язані з віком), патологічні (спричинені захворюваннями), штучні (результат косметичних операцій) та посмертні (зміни, що відбуваються після смерті). Крім того, існують незворотні та зворотні зміни, які можуть бути спричинені різними чинниками, такими як розвиток організму, травми або хірургічні втручання.

Зміни, які відбуваються в організмі протягом життя людини, відображаються на її зовнішності, включаючи обличчя та волосяний покрив. Ці зміни можна розглядати у контексті вікових періодів, які класифікуються в медицині та біології. Від раннього дитинства до похилого віку кожен період має свої особливості.

Раннє дитинство (до 7 років) характеризується швидкими темпами росту та розвитку. В цей період волосяний покрив стає густішим і темнішим, але зміни в обличчі можуть бути помітні лише в області форми очей та рота. Друге дитинство (від 7 до 12 (13) років) відзначається подальшим ростом та розвитком м'язів, а також початком змін у структурі волосся, особливо у хлопчиків, де може початися облісіння.

Підлітковий вік (від 12 (13) до 16 (17) років) є часом активного росту та розвитку статевих ознак. У цьому віці волосся може стати більш густим, але починаються і перші ознаки зміни кольору волосся. Юнацький вік (від 17 до 20 років) характеризується завершенням фізичного росту, але зміни в обличчі можуть бути помітні, зокрема, починаються перші ознаки старіння, такі як зморшки навколо очей та рота.

Молодий вік (від 20 до 25 років) є часом стабільності, коли фізичний вигляд може залишатися майже незмінним. Однак деякі зміни все ще можуть відбуватися, такі як зменшення густоти волосся та поява першої сивини. Вік зрілості (від 25 до 45 років) - період стабільності, коли зміни в обличчі та волосся можуть бути помірними, але починаються перші видимі ознаки старіння, такі як зморшки та втрата еластичності шкіри.

Літній вік (від 45 до 60 років) характеризується активним процесом старіння, коли зміни в обличчі та волосся стають більш помітними. Очі можуть стати світлішими, а шкіра втрачає свою пружність і товщину. Вік старості (від 60 до 75 років) - час значного старіння, коли зміни в обличчі стають більш виразними, включаючи зморшки, втрату контуру обличчя та зміну форми носа.

Похилий вік (від 75 до 80 років) характеризується значними фізичними обмеженнями та активним процесом старіння, включаючи втрату м'язової маси та загальну слабкість. Вік старезності (понад 90 років) - це найпохиліший вік, коли фізичний вигляд може значно змінюватися, включаючи різкі зміни в обличчі та волосся.

Ознайомившись з закономірностями вікових змін та процесом зміни зовнішності людини протягом життя, важливо відзначити зростання популярності пластичної хірургії. Такі втручання призводять до суттєвих змін у зовнішності людини, що може викликати певні складності при проведенні ідентифікації особи за ознаками зовнішності.

Спонукають людей до пластичних операцій різноманітні причини: від уповільнення старіння до виправлення вроджених вад, наслідків травм тощо. В останні роки в нашій країні трійка найпопулярніших операцій - пластика грудей, носа та повік (займають приблизно 80% від загальної кількості втручань). Варто відзначити, що якщо раніше царину пластичної хірургії можна було сміливо називати суто жіночою, то тепер ситуація змінюється. Ще років 20 тому відсоток чоловіків, котрі зверталися до пластичних хірургів, не перевищував 5%. Але сьогодні лікарі відзначають, що чоловіків-пацієнтів пластичних хірургів стало більше, і тепер вони складають близько 10% від загальної кількості [2].

Залежно від цілей операції та обставин, що зумовили її виконання, ступінь зміни рис зовнішності є різною. З експертної точки зору пластичні операції можна поділити на дві групи (підставою для такого поділу є можливість встановлення факту хірургічного втручання). Після операцій першої групи на обличчі залишаються приховані сліди, які не відображаються на фотознімку. Про проведену операцію можна дійти висновку за непрямими ознаками, зокрема за розбіжностями в деталях обличчя, які викликають сумніви (наприклад, зменшення виразності зморшок, а також до зміни контуру та положення лінії росту волосся). Операції другої групи залишають видимі, стійкі сліди, характер і розташування яких дозволяють дійти висновку про факт хірургічного втручання або навіть встановити застосований метод пластичної хірургії. В окремих випадках за формою відновленої (зміненої або усунутої) деталі зовнішності та післяопераційних слідів можна доволі точно уявити її первісний вигляд. Варто зазначити, що на відміну від шрамів після пластичних операцій, випадкові рани на обличчі розташовуються хаотично, загоєння рубця при цьому грубе. Після пластичної операції шкіра на місці рубця, як правило, залишається гладкою.

Якщо з обставин справи видно, що операцію проведено поетапно або виконано кілька операцій, експертів слід запросити додаткові фотознімки після кожного етапу (їх можуть зберігати у медичних установах, які виконують такі операції). Крім цього, в історії хвороби можуть бути фотознімки пацієнтів, виготовлені до операції, а іноді на проміжному її етапі, після операції та після остаточного одужання. Така серія портретів суттєво полегшить експертів вирішення ідентифікаційного завдання.

Певні труднощі виникають, коли встановлені на портретах розбіжності зовнішності можна пояснити косметико-пластичним втручанням на обличчі, але на фото видимих ознак таких втручань не виявлено, а також відсутні відомості про них. Якщо за загальної подібності зовнішності порівнюваних осіб на одному з портретів такі дефекти є, а на більш пізньому портреті їх немає або вони менше

виражені, можна припустити можливість хірургічного втручання, і до дослідження цих портретів потрібно залучати фахівця-хірурга. При цьому висновки про результати порівняння можуть бути або негативними, або сформульованими в імовірній формі [3, с. 135].

Таким чином, знання факторів, що впливають на зміни зовнішності людини, та їх закономірностей має важливе значення для успішної ідентифікації особи. Слід зазначити, що оскільки криміналістичній літературі ще немає чітких методичних рекомендацій щодо дослідження фотопортретів осіб, зовнішність яких змінено в результаті пластичних операцій, то цей напрямок потребує подальшого розроблення.

Список використаних джерел

1. Криміналістика: підручник / В.В. Пяковський, Ю.М. Черноус, А.В. Самодін та ін.; за заг.ред. В. В. Пяковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Філія вид-ва «Право». 2020. 752 с.
2. Машенко С. Чоловіки роблять повіки, ліпосакцію, а жінки - груди й ніс: Україна переживає бум пластичної хірургії. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/styler/muzhchiny-delayut-veki-liposaktsiyu-zhenshchiny-1642507115.html>
3. Манько Є.С. Ідентифікація осіб, зовнішність яких було змінено в результаті пластичних операцій. *Криміналістичний вісник*. № 1 (21), 2014. С. 132–137.